O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA ILMIY-METODIK MARKAZI

BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIDA XXI ASR KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY STRATEGIYALARI

M.J.Shodiyeva, (DSc), dotsent.
Qashqadaryo viloyati Pedagogik mahorat markazi

XXI ASR

Bugungi kunda bilim bilan birga hayotiy ko‘nikmalarga ega bo‘lish muvaffaqiyat kaliti hisoblanadi.

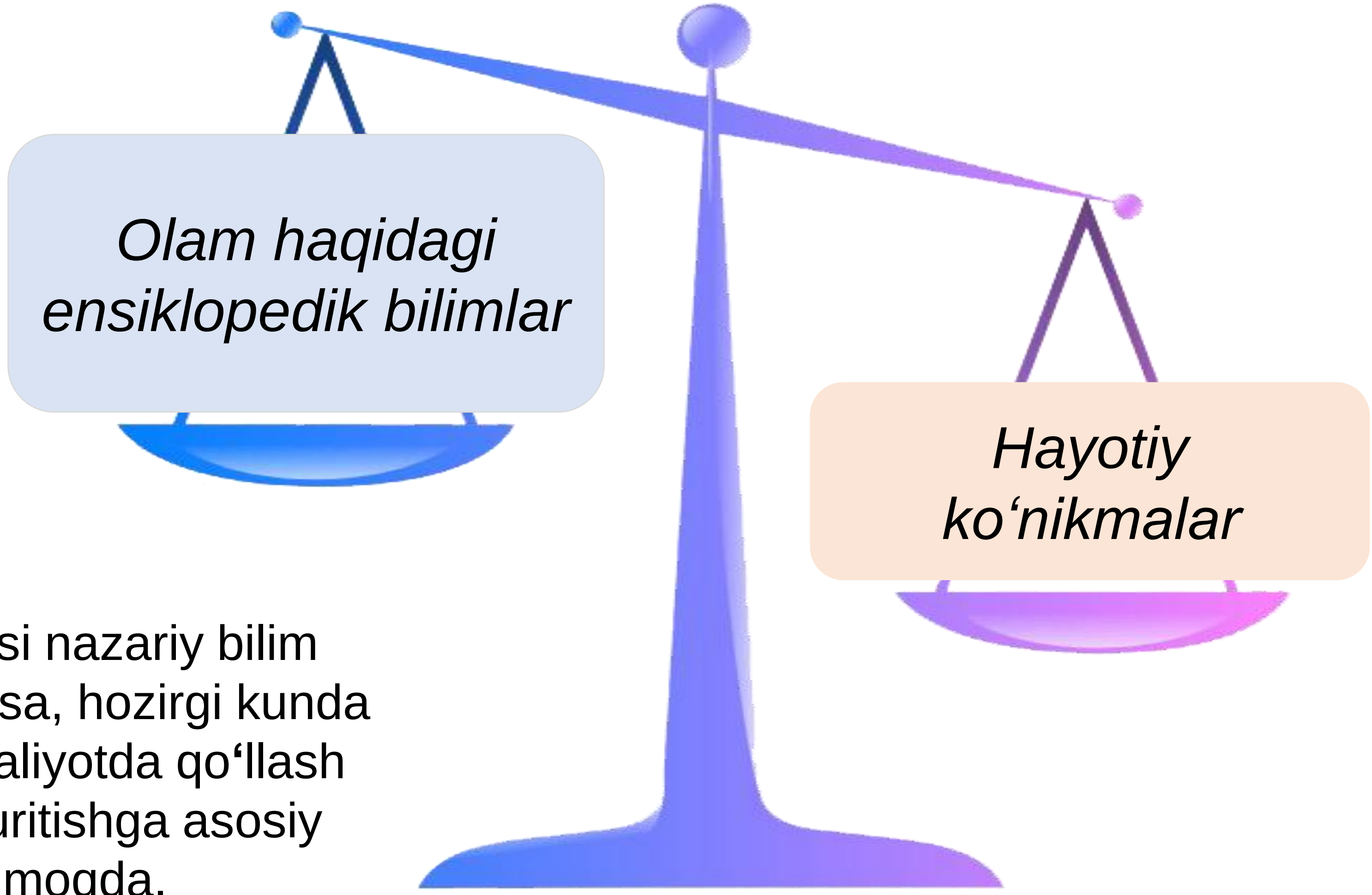

Ilgari ta’limning asosi nazariy bilim olishga qaratilgan bo‘lsa, hozirgi kunda nazariy bilimlarni amaliyotda qo‘llash hamda mulohaza yuritishga asosiy e'tibor qaratilmoqda.

Mutaxassislar fikricha

XXI ASR O‘QUVCHISI

Kreativ fikrlaydi, yuzaga kelgan muammoni matematik va mantiqiy qonuniyat asosida ijodiy yondoshgan holda hal etadi

Kasbiy ko‘nikmalarni mukammal egallagan, zarur holatlarda murakkab nostandart masala va muammolarni yecha oladi

Akademik bilimga ega, bazaviy bilimlarni kundalik hayotda qo‘llay oladi

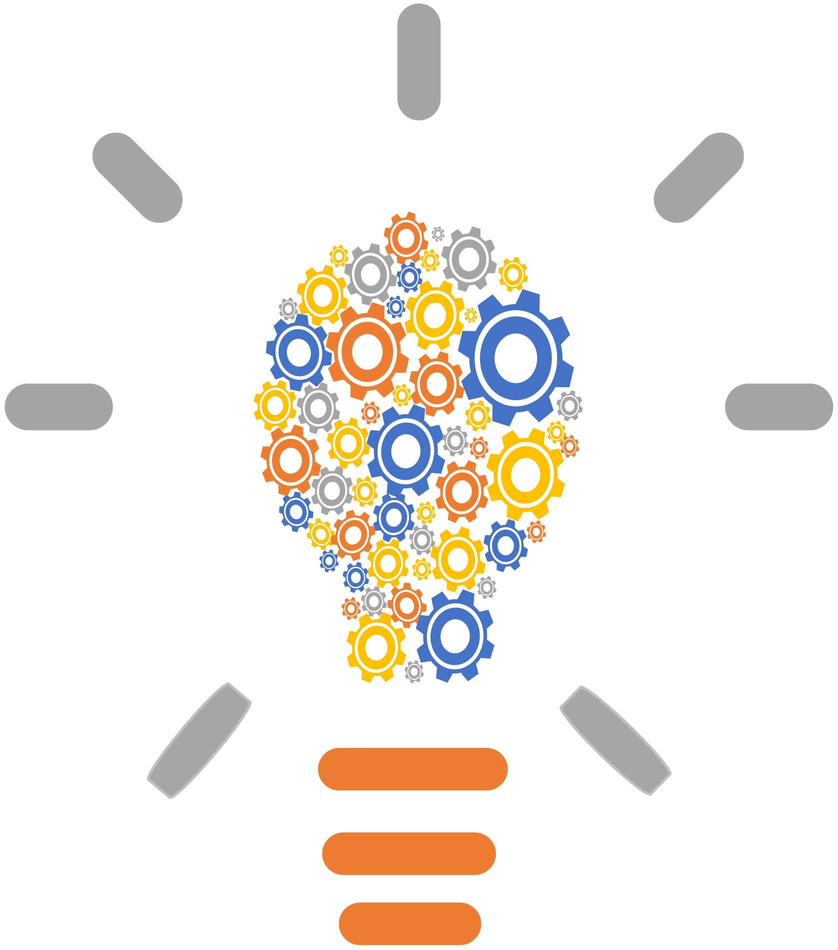

Yuqori saviyadagi shaxsiy sifatlarga, ya’ni tez o‘zgaradigan muhitga moslashuvchan, jamoa bilan tez til topishadigan, yuqori madaniyatga va intellektga, liderlik kompetensiyalarga ega bo‘ladi

Axborot kommunikatsiya texnologiyalarini yuqori saviyada egallaydi

Bir nechta xorijiy tillarni biladi

Mutaxassislar fikricha, o‘quvchilar kundalik turmushda uchraydigan muammolarni hal qilishda quyidagi tayanch ko‘nikmalardan foydalanadilar

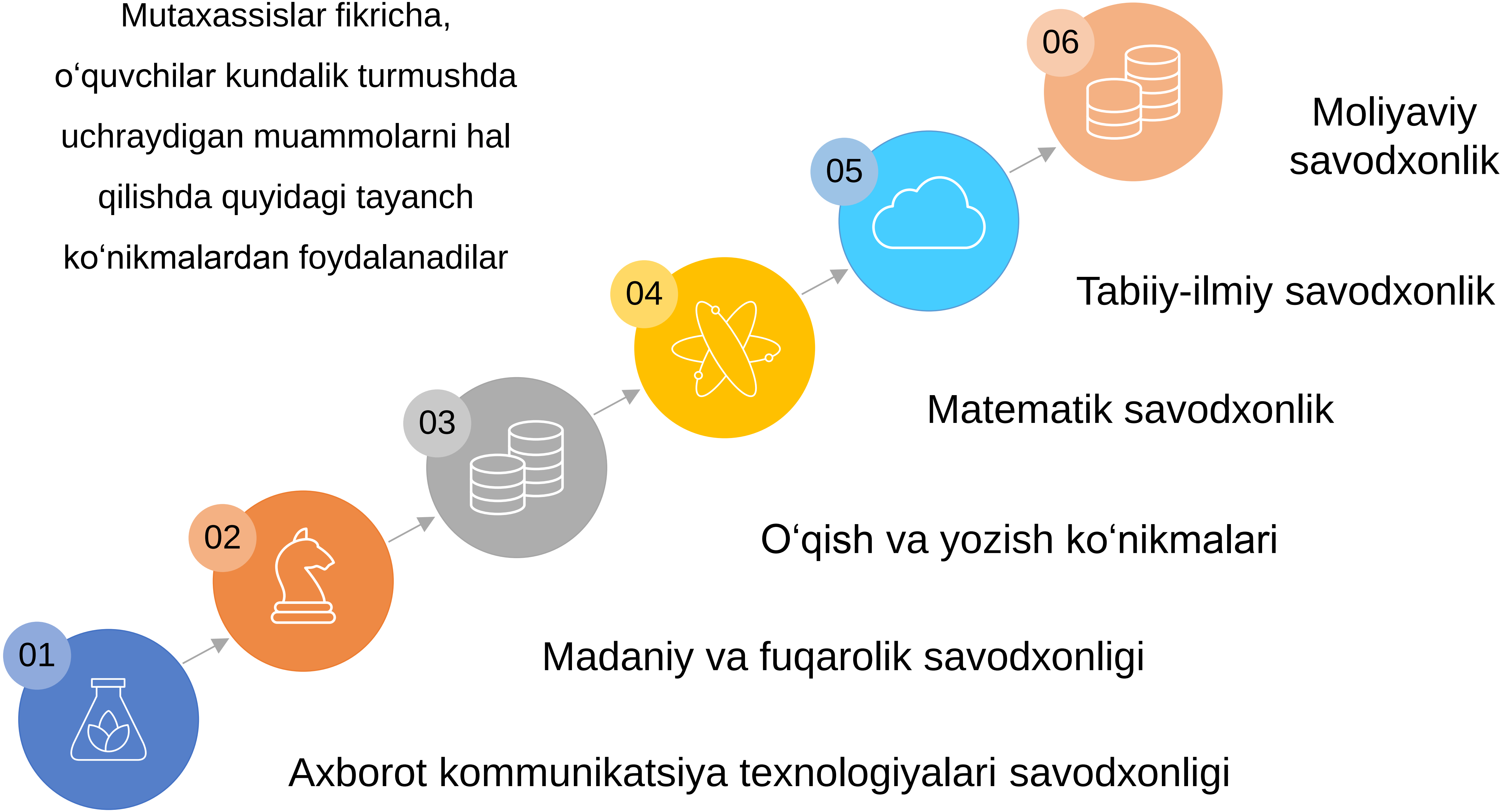

Mutaxassislar fikricha

XXI ASR O‘QUVCHISI

KOMPETENSIYALAR:

O‘quvchilar murakkabroq muammolarni qanday hal qilishadi?

Muloqot qilish ko‘nikmalari

Tanqidiy fikrlash

Kreativlik (ijodiy fikrlash)

Jamoada ishlash ko‘nikmalari

SHAXSIY FAZILATLAR:

O‘quvchilar atrof-muhit o‘zgarishlari bilan bog‘liq muammolarni qanday hal qilishadi?

Qiziquvchanlik, tashabbuskorlik

Qat’iylik

Moslashuvchanlik

Yetakchilik qobiliyatlari

XXI ASR O‘QUVCHISI

XXI ASR O‘QUVCHISI QANDAY BAHOLANADI?

O‘quvchilarni baholashda birinchi o‘ringa o‘quvchining shaxsiy sifatlari, ko‘nikmalari asos qilib olinadi, ya’ni:

- *tanqidiy fikrlash;*
- *jamoa oldida ma’ruza qila olish;*
- *jamoada ishlay olish;*
- *liderlik;*
- *savodxonlik darajasi;*
- *kitobxonlik;*
- *jismoniy faollik darajalari;*
- *nostandart sharoitdan chiqib keta olish;*
- *kutilmagan muammolarni yechishda kreativlik kabi sifatlar hisobga olinadi*

Qayd etilgan barcha sifat va kompetensiyalar akademik bilimlar, ya’ni fanga doir bilimlar bilan birga baholanadi

XXI asr ko‘nikmalari

XXI asr ko‘nikmalari – bu XXI asrda jamiyat va ish faoliyatida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalar, qobiliyatlar va sifatlarni o‘z ichiga oladigan ko‘nikmalardir.

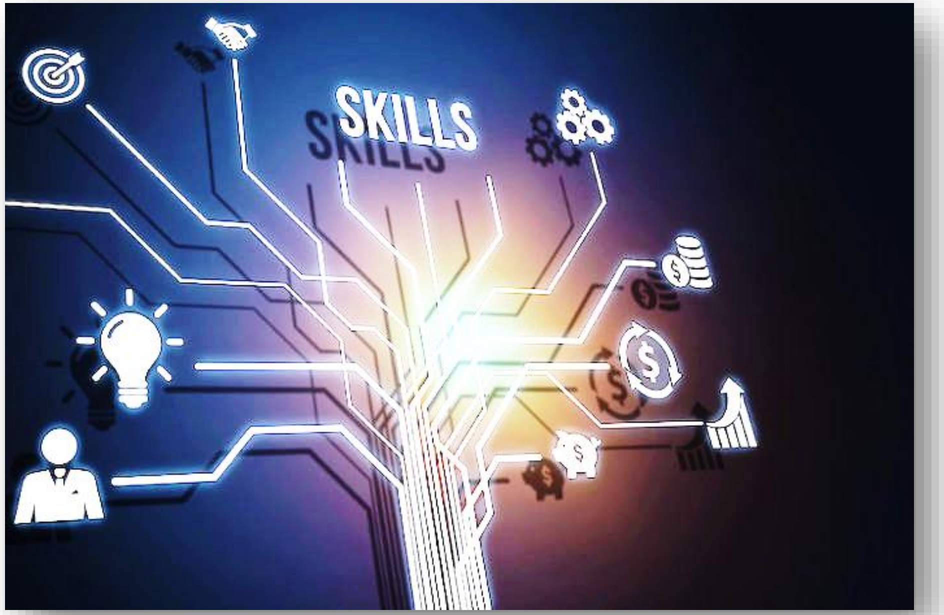

XXI asrning 12 muhim ko‘nikmasi

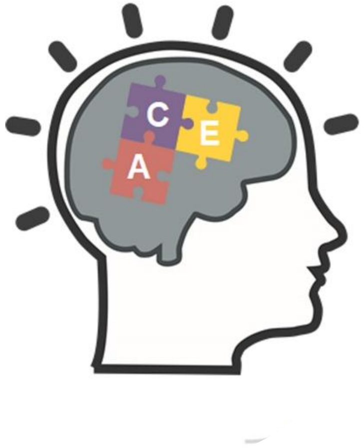

Ta’limiy ko‘nikmalar

Kompetensiyalar

Learning Skills

Savodxonlik ko‘nikmalari

Savodxonlik

Literacy Skills

Hayotiy ko‘nikmalar

Shaxsiy sifatlar

Life Skills

XXI asrning 12 muhim ko‘nikmasi

TA’LIMIY KO‘NIKMALAR (4C)

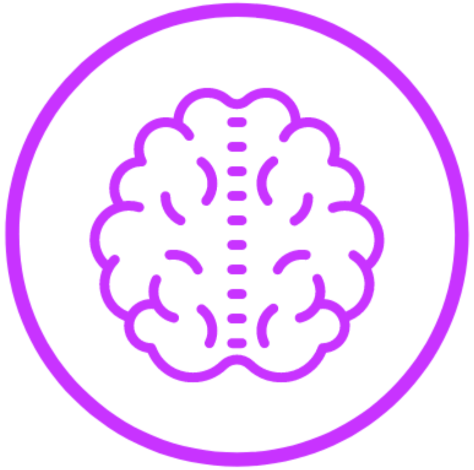

Critical Thinking

Tanqidiy fikrlash

Creativity

Ijodiy fikrlash

Collaboration

Hamkorlikda ishlash

Communication

Kommunikativlik

XXI asrning 12 muhim ko‘nikmasi

SAVODXONLIK (TIM)

Technology

IT/Texnologiya

Information

O‘qish va axborot

Media

Media

XXI asrning 12 muhim ko‘nikmasi

HAYOTIY KO‘NIKMALAR (FLIPS)

Moslashuvchanlik | Liderlik | Tashabbuskorlik | Mahsuldorlik | Ijtimoiy ko‘nikmalar

XXI ASR KO‘NIKMALARI – 4K

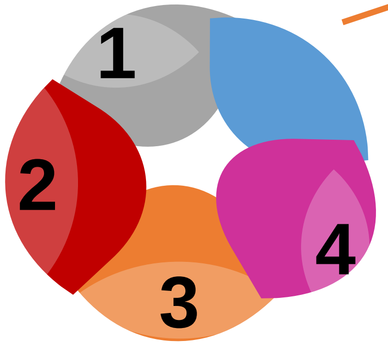

KOLLABORATSIYA

1.(K) jamoa bo‘lib ishlash qobiliyatini shakllantirish

KOMMUNIKATIVLIK

2.(K) odamlar bilan muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirish

KREATIV FIKRLASH

3.(K) o‘z maqsadiga erishish yo‘lida yangiliklarga qo‘l urish

KRITIK FIKRLASH

4.(K) o‘z mustaqil fikriga ega bo‘lish va uni ifoda etish, masalaga tanqidiy yondashish

Bilimlarni doimo oshirib borish!

Atrofimizdagi dunyo haqida tanqidiy fikr yuritish uchun yetarli miqdordagi bilimlar zarur. Bilim qancha ko‘p bo‘lsa, taqqoslash va tahlil qilish shunchalik oson bo‘ladi. Muammoni tanqidiy baholashdan oldin, uni har tomondan ko‘rib chiqish, vaziyatni boshqa hodisalar kontekstida ko‘rish, uning rivojlanishini o‘z vaqtida kuzatib borish kerak.

Quyidagi sohalarda bilimlarni doimiy ravishda yangilab turish:

- *badiiy va ilmiy-ommabop adabiyotlarni o‘qish;*

- *o‘quv portallarida doimo hujjatli filmlarni, turli sohalar bo‘yicha mutaxassislar va muvaffaqiyatga erishgan insonlarning ma’ruzalarini tomosha qilish;*

- *odamlarni va ularning xatti-harakatlarini kuzatish – bu ularning harakatlarining sababini tushunishga va turli vaziyatlarda o‘zaro ta’sir strategiyasini ishlab chiqishga yordam beradi;*

- *odamlar bilan suhbatlashish, ularning fikri va tajribasini so‘rash – bu har qanday masala bo‘yicha o‘z pozitsiyasini ishlab chiqish yoki aniqlashtirishga imkon beradi.*

Tanqidiy fikrlashni qanday rivojlantirish mumkin?

Savol berishni o‘rganish!

Qiziqish va bilimga chanqoqlik tanqidiy fikrlashning asosi bo‘lib, bu chanqoqni qondirish uchun savollarni to‘g‘ri shakllantira olish zarur. Turli mavzularda savollar berishni mashq qiling

Matnlarni o‘qish va tahlil qilish!

Tanqidiy fikrlash kitoblar va Internetdagi ma’lumotlarning doimiy tahlili tufayli rivojlanadi. O‘qigan har bir matnni tahlil qiling

Doimo muqobil ma’lumot manbalariga murojaat qilish!

Tanqidiy fikrlash muammo haqida har xil, ba’zan qarama-qarshi fikrlar bilan tanishishni taqozo etadi. Muammoni o‘rganayotganda turli xil manbalarga murojaat qiling, olingan ma’lumotlarni taqqoslang, uni izchilligi, to‘liqligi, ishonchliligini baholang, nomuvofiqlikni aniqlang

Xatolarni tahlil qilish!

Xato – bu o‘z-o‘zini kamsitish uchun sabab emas, balki keyingi safar nima qilishni yanada aqlli, yaxshiroq va samaraliroq qilish kerakligini aniqlash usulidir. Har bir xatoni tahlil qilishda konstruktiv yondoshing: uni toping, uning kelib chiqish sabablarni baholang, qanday qilib unga yechim torish mumkinligi haqida variantlarni toping

Tanqidiy fikrlashni qanday rivojlantirish mumkin?

Maxsus mashqlar va texnikalar

Shaxmat o‘ynash mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi, sabab-oqibat munosabatlarini ko‘rishga va voqealar rivojini bashorat qilishga o‘rgatadi. Nafaqat shaxmat o‘ynash, balki shaxmat orqali muammolarni hal qilish ham foydalidir.

Rebus, boshqotirma va mantiqiy o‘yinlar

Topishmoqlar va jumboqlarni yechish diqqatni jamlaydi va mantiqni rivojlantiradi, fikrlash tezligini yaxshilaydi, mayda-chuyda narsalarga e’tibor berishni, asosiyni ikkinchi darajalidan ajratishga o‘rgatadi. Rubik kubigi va boshqalar – eng qulay o‘yinlar sanaladi.

Mantiq va tasavvurni rivojlantiruvchi stol o‘yinlari

"Ha – yo‘q" Boshlovchi so‘z yoki vaziyatni tasvirlab beradi va ishtirokchilar savollar berish orqali taxmin qilishlari kerak. Moderator faqat "ha" yoki "yo‘q" savollariga javob berishi mumkin.

Nimani yodda tutish kerak

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun dunyoqarashingizni kengaytirishga intiling va turli mavzular va hodisalar haqida ko‘proq biling, savollar berishni, matnni tahlil qilishni va turli xil ssenariylarni ishlab chiqishni o‘rganing. O‘yinlar, jumboqlar va maxsus mashqlar yordamida mantiqingizni, e’tiboringizni va tasavvuringizni boyiting.

Kreativ fikrlash ko‘nikmasi

Kreativ fikrlash ko‘nikmasi o‘quvchilarga doimiy tarzda va shiddat bilan o‘zgarayotgan, oddiy savodxonlikdan tashqari “XXI asr” ko‘nikmalariga ega kadrlarni taqozo etayotgan dunyoga moslashishga ko‘maklashadi

Kreativ tafakkur (ijodiy fikrlash) – muayyan muammolarni mutlaqo yangi usulda hal qilish uchun tayyor bo‘lmagan g‘oyalarni yaratish mahorati. Nostandart yechimlar, personallashtirilgan mahsulot va xizmatlarga talabning ortishi sharoitida avtomatlashtirilgan, dasturlangan yechimlar yetarli bo‘lmaydi. Shu sababli ish beruvchilar tomonidan mutaxassislarning ijodiy fikrlash, kreativlik ko‘nikmalari tobora qadrlanadi

KREATIVLIK KO‘NIKMASI

Kreativlik ko‘nikmasi nima?

Qiziquvchanlik – tevarak-atrofdagi olamga qiziqish va u haqida ko‘proq bilishga intilish, dunyo obyektlari o‘rtasidagi sabab-natija munosabatlarini aniqlash, axborotni mustaqil izlash va o‘z savollariga javob topish qobiliyati

Tasavvur – ko‘plab original va nostandart g‘oyalarni ishlab chiqish qobiliyati

Optimallashtirish – maqsadga tez va samarali erishish uchun bir nechta usullarni solishtirish qobiliyati

G‘oyalarni rivojlantirish – g‘oyalarni turli nuqtai nazardan baholash, ularning kuchli va zaif tomonlarini izlash, o‘zgaruvchan sharoitlarda va yangi ma’lumotlarning paydo bo‘lishida o‘z faoliyatini tezda qayta qurish qobiliyati

Kreativlik quyidagi bosqichlardan iborat:

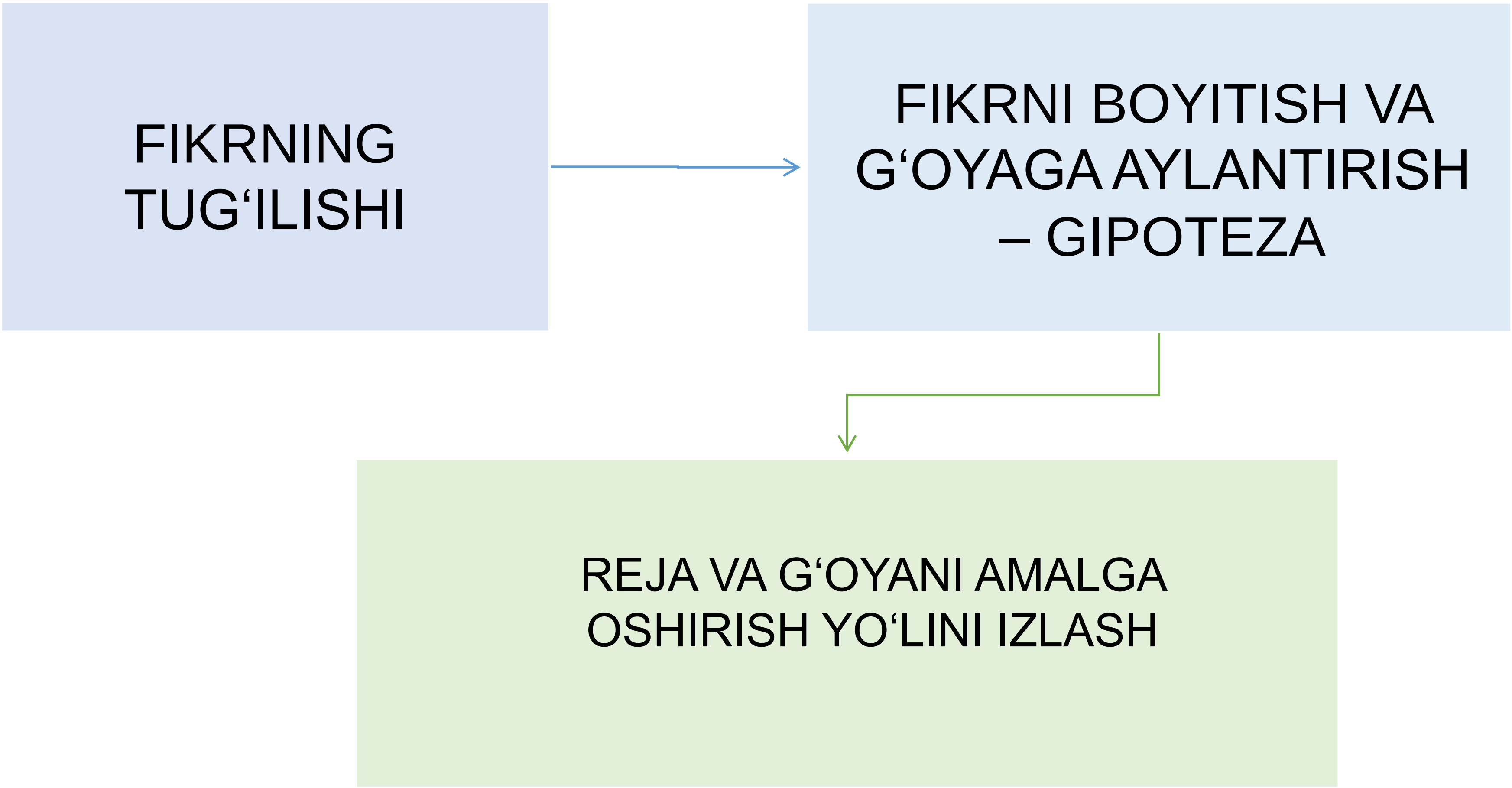

“KREATIV TA’LIM” QUYIDAGI IKKI HOLATNI KAFOLATLAY OLISHI ZARUR:

O‘qituvchilar tomonidan o‘quv fanlarini past o‘zlashtirayotgan va ularini o‘rganishni zerikarli deb hisoblayotgan o‘quvchilar e’tiborini fan asoslarini o‘zlashtirishga jalb etish

O‘qituvchilarga o‘quvchilarda kreativ fikrlash va ijodiy faoliyat natijalarini rag‘batlantirishga xizmat qiladigan strategiya va vositalarni tavsiya etish orqali sinfxonada ulardan samarali foydalanishlari uchun imkoniyat yaratish

QANDAY QILIB KREATIV G‘OYALARNI YARATISH MUMKIN?

Oddiy narsalar noodatiy tarzda

Biz kundalik ishlarni avtomatik ravishda bajarishga o‘rganib qolganmiz. Misol uchun, bir yo‘nalish bo‘ylab ishga boramiz. Xayol surib faqat ish joyingizga yaqinlashganingizda, u yerga qanday kelganingizni ham eslay olmaysiz

Haftalik axborot oqimidan voz kechish

Bir hafta davomida o‘zingizni odatiy narsalaringizdan himoya qiling. Buning uchun televizor pulti va telefon quvvatlovchini yo‘qotib qo‘ying

O‘zingiz bilan uchrashing

Tez-tez o‘zingiz bilan yolg‘iz qoling (gadjetlar, kitoblar va boshqa narsalarsiz)

QANDAY QILIB KREATIV G‘OYALARNI YARATISH MUMKIN?

O‘YIN O‘YNANG

Munosabatni toping

Har qanday kitobni oling, biror sahifani tanlang, bir so‘zni eslab qoling.

Shunday qilib, yana bir marta takrorlang. Natijada sizda ikkita so‘z bo‘ladi, ular orasida siz aloqani topishingiz kerak.

Masalan: Daraxtlar + ko‘rgazma = Daraxtlarning namoyishi

30 ta variant

Atrofga yaxshilab nazar tashlang bitta oddiy kundalik narsani toping. Ushbu element uchun yana 30 ta foydalanishni o‘ylab ko‘ring.

Doodle

Bu turli shakllardagi tasvirlar bilan kichik rasmlar. Har bir rasm uchun qiziqarli aloqalarni o‘ylab topishingiz kerak.

QANDAY QILIB KREATIV G‘OYALARNI YARATISH MUMKIN?

Vizual kutubxonangizni kengaytiring

Hamma yangi narsa unutilgan eski, deb bejiz aytishmaydi. Tez-tez siz uchun yangi va tushunarsiz narsa bilan qiziqing. Konfort zonangizdan chiqing. Sayohat qiling, chet tillarini o‘rganing

Ertalabki sahifalar

Bunday eslatmalar barcha keraksiz fikrlar va tajribalarni qog‘ozga tushirishga yordam beradi. Va sizning miyangiz ajoyib g‘oyalarni yaratishi kerak

MUAMMOLAR

XXI ASR KOʻNIKMALARNI SHAKLLANTIRISH **METODLARI**

XXI ASR KOʻNIKMALARINI **ANIQLASH, BAHOLASH**

Jarayonning innovativ sikli

Muammoning yechimi

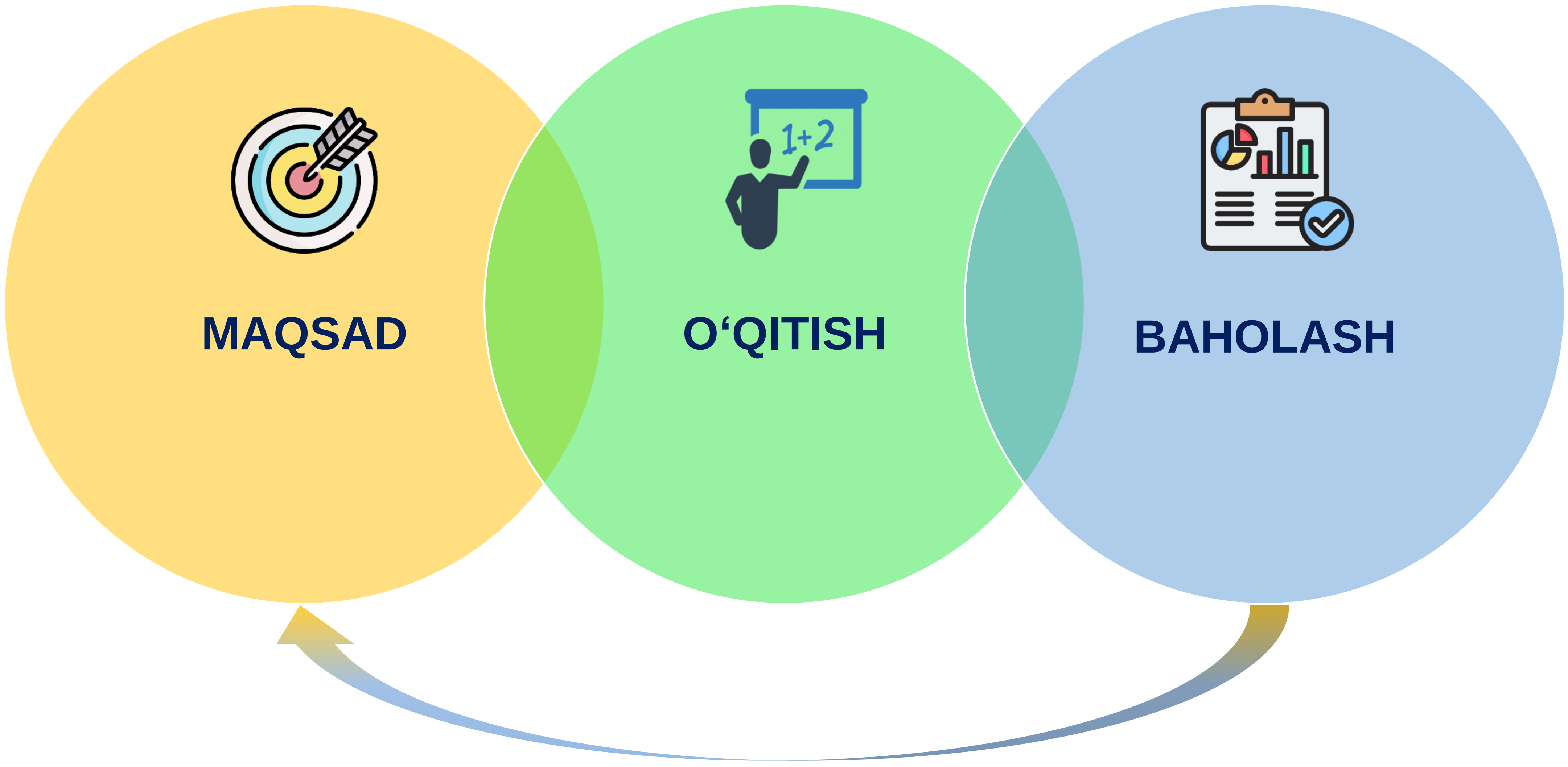

XXI asrning 12 muhim ko‘nikmasi

XXI asr ko‘nikmalarini

qanday baholash mumkin?

O‘quvchilarda XXI asr ko‘nikmalarining shakllanganligini baholash

BLUM TAKSONOMIYASI BO‘YICHA SAVOLLAR TURLARI

1

ODDIY SAVOLLAR:

1) *Kim?*
2) *Nima?*
3) *Qachon?*
4) *Qayer?*
5) *Qanday?*

2

ANIQLASHTIRUVCHI SAVOLLAR:

1) *“Sizning aytishingizcha, ………?”*
2) *Agar sizni to‘g‘ri tushungan bo‘lsam”*
3) *Balkim adashayotgandirman, ammo siz ………. dedingiz*

3

TUSHUNTIRUVCHI SAVOLLAR:

“Nima uchun ……….. bo‘ldi?”

4

IJODIY SAVOLLAR:

1) *“Agar ….. bo‘lsa, nima qilar edi?”*
2) *Siz nima deb o‘ylaysiz …… bo‘lsa, nima bo‘ladi?*

5

BAHOLOVCHI SAVOLLAR:

1) *Nima uchun bu salbiy, bu ijobiy?”*
2) *“Bu narsa bunisidan nimasi bilan farq qiladi?”*

6

AMALIY SAVOLLAR:

1) *Buni qanday qo‘llash mumkin?”*
2) *Bunday hollarda nima qilish mumkin?*

O'QUVCHILARDA XXI ASR KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHGA DOIR O'QITISH METODLARI

“NOODATIY GAP” METODI

1-bosqich:
2 tadan so‘z
yozing!

2-bosqich:
ular ishtirokida
gap yozing!

OT

2 ta (yoki 3 ta va hokazo) ot – so‘z turkumiga misol yozing!

SIFAT

2 ta (yoki 3 ta va hokazo) sifat – so‘z turkumiga misol yozing!

FE’L

2 ta (yoki 3 ta va hokazo) fe’l so‘z turkumiga misol yozing

“FOYDALANISH TARTIBI” METODI

SINFXONADAN ISTALGAN PREDMETNI TANLANG VA UNDAN NIMALARDAN FOYDALANISH MUMKINLIGINI AYTING……..

“TASODIFIY SO‘Z” METODI

Noan’anaviy fikrlashni rivojlantirish

???

"TASODIFIY SO‘Z"

Tasodifiy muammoli vaziyat yarating va uni kitobdan tanlangan biron bir tasodifiy so‘z bilan bog‘lashga harakat qiling

Rasmlardan foydalanib, istalgan mavzuda 3 ta gapdan iborat matn yarating!

“RASM VA MATN” METODI

“KREATIV MATN” METODI

1-BOSQICH. INDIVIDUAL ISHLASH

1) Sinf o‘quvchilari kichik guruhlarga bo‘linadi
2) Har bir guruh istalgan mavzuda bitta so‘z tanlaydi
3) Guruhning birinchi ishtirokchisi shu so‘z ishtirokida bitta gap yozadi
4) Ikkinchi ishtirokchi birinchi gapning mantiqiy davomi sifatida ikkinchi gapni yozadi (shu tariqa 3-gap, 4-gap va hokazo)
5) Har bir guruh o‘zi tomonidan tayyorlangan matnni o‘qib eshittiradi, boshqa guruh ishtirokchilari matnga o‘z baholarini e’lon qiladilar

2-BOSQICH. JAMOAVIY ISH

6) O‘qituvchi tomonidan har bir guruh uchun bitta umumiy so‘z aytiladi (yoki rasm)
7) Guruhlar mazkur so‘z ishtirokida bitta gap yozish orqali o‘z matnlarini davom ettiradilar (shu tariqa o‘qituvchi tomonidan umumiy so‘z e’lon qilib boriladi, guruhlar esa navbatdagi gapni yozib boradilar)
8) Taqdimot o‘tkaziladi va eng kreativ matn tanlab olinadi (o‘quvchilar tomonidan baholash orqali)

“EY AR GAYD – ARGUIDE” METODI

Yangi mavzuni o‘tishdan oldin shu mavzuga oid ba’zi bir mulohazalar jadvalda beriladi.

Ularning ba’zilari rostga yaqin yolg‘on bo‘ladi.

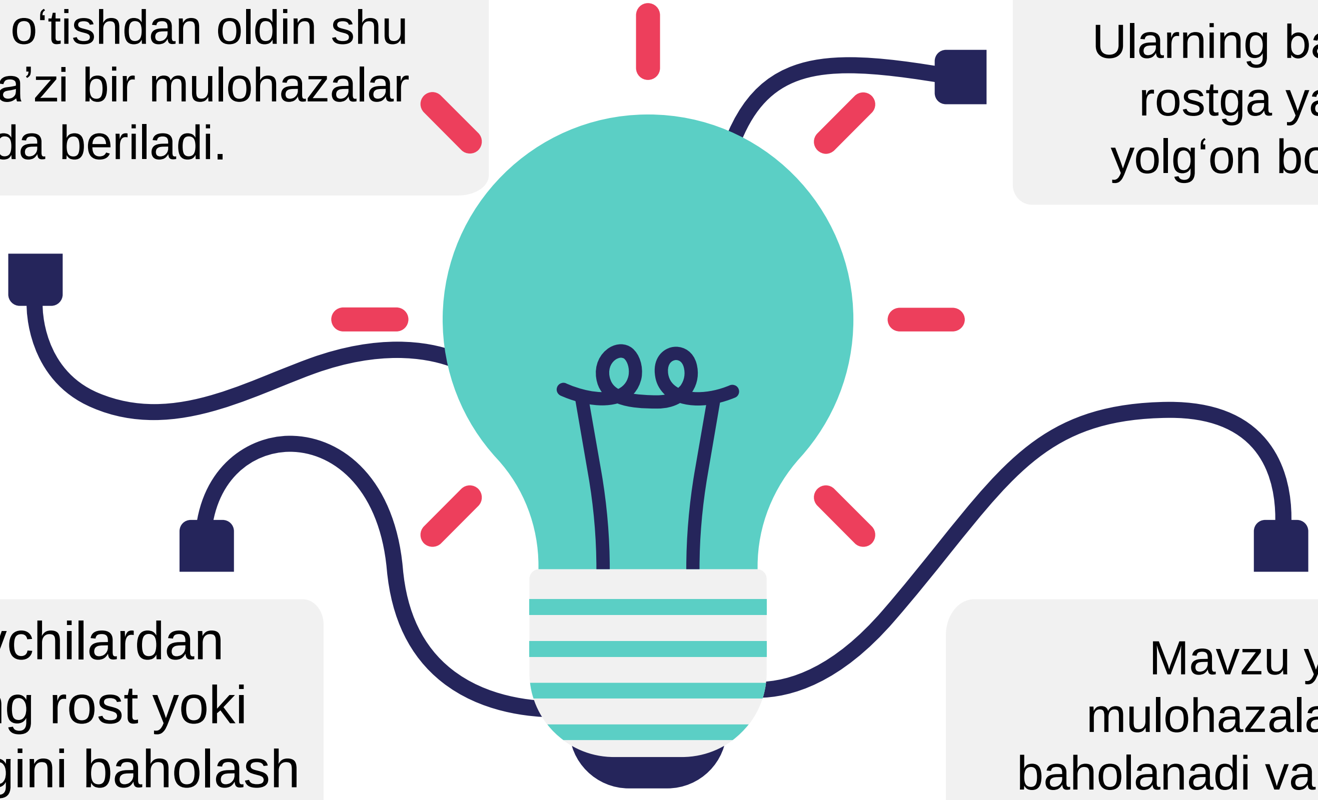

O‘quvchilardan ularning rost yoki yolg‘onligini baholash so‘raladi.

Mavzu yakunida mulohazalar qaytadan baholanadi va nega rost yoki yolg‘onligini, kim fikrini o‘zgartirganligini tushuntirib berish so‘raladi.

Mulohazalarning rost yoki yolg‘onligini aniqlang va 1-ustunga belgi qo‘ying!

AVVAL	MULOHAZA	KEYIN
	NOMA’LUM QO‘SHILUVCHINI TOPISH UCHUN YIG‘INDIGA MA’LUM QO‘SHILUVCHINI QO‘SHISH KERAK	
	SONLARNI QO‘SHGANDA ENG KATTA SON BU YIG‘INDI	
	SONLARNI AYIRGANDA ENG KATTA SON BU AYRILUVCHI	
	QO‘SHISH VA AYIRISH AMALLARI O‘ZARO BOG‘LIQ	

“PARKOVKA – PARKING” METODI

Dars vaqtida o‘quvchilar o‘zlarini qiziqtirgan istalgan mavzudagi savolni alohida ajratilgan joyga yopishtirib qo‘yadilar.

Dars tugaguncha o‘qituvchi yoki o‘quvchilardan biri savolga javob beradi.

“3-2-1” METODI

- Men o‘rgangan 3 ta ………………………...
- Men o‘rganishdan zavqlangan 2 ……….
- Kelgusi hafta qiladigan 1 ta ishim ....

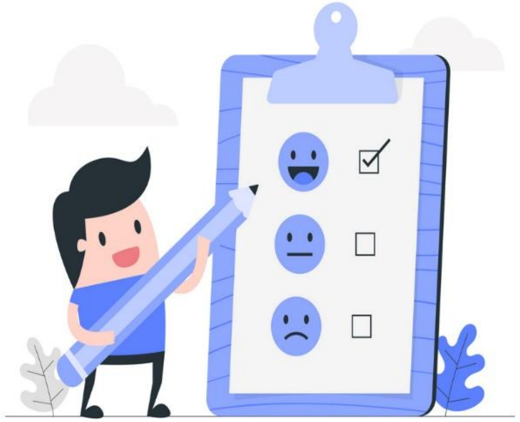

XULOSA

SIZ BUNGA MAS’ULSIZ!

XXI asr o‘quvchisi qanday fikrlashi lozim?

MUSTAQIL

TANQIDIY

IJODIY

TAVSIYA

XXI ASR O‘QUVCHISI QANDAY O‘RGANISHI LOZIM?

MUSTAQIL

AXBOROTLARNI O‘ZI IZLAYDI, TOPADI,

SARALAYDI,

QO‘LLAYDI

TAKLIF

E’TIBOR BERING!

XXI asr o‘quvchisiga qanday dars o‘tiladi?

Onlayn tarzda virtual sinflar orqali

Biroq, badiiy adabiyot va kitobxonlik jamiyatdagi eng zo‘r trend hisoblanadi

XXI ASR O‘QITUVCHISI:

Bir necha xorijiy tillarni mukammal egallaydi.

Axborot kommunikatsiya texnologiyalarini yuqori darajada biladi.

Katta hajmdagi raqamli ma’lumotlar (Big data – Big data) bilan ishlay oladi.

O‘qitish jarayonini har bir o‘quvchining imkoniyat va qobiliyatlariga moslashtirilgan, individual o‘quv reja asosida tashkil etadi.

O‘quvchining barcha sa’yi harakatlari va ta’lim trayektoriyasini mustaqil ta’lim olishga yo‘naltiradi.

Barcha darslarni onlayn tarzda, virtual sinflar orqali taqdim etadi.

Kasbga yo‘naltirish masalasini ham o‘ziga xos uslubda hal etadi.

QUYIDAGI TAVSIYALARGA AMAL QILING:

1. Ta’lim sifatiga erishish uchun intensiv til, AKT va ta’lim berishning yangi metodlarini o‘rganish ustida doimiy ishlang.
2. Xalqaro baholash tadqiqotlari, jumladan – EGRA, EGMA, PISA, TIMSS, PIRLS, TALIS dasturlari va STEAM pedagogikasi asoslarini o‘zlashtiring, kundalik dars jarayoningizda mazkur tadqiqotlarning talablari asosida topshiriqlar tayyorlang va qo‘llang.
3. Yangi kompetensiyalarni egallash uchun onlayn vebinar va o‘quv seminarlarida ishtirok etib, tarmoq ta’lim texnologiyalarini o‘zlashtiring.
4. Fan, yo‘nalish borasida tashkil etilgan tarmoq kanallari, jamoalari bilan faol ishlang, ilg‘or tajribalarni o‘rganing va hamkorlikni yo‘lga qo‘ying.

XULOSA | TAVSIYA | TAKLIF

5. Kasblar kompasi, texnologiyalar o‘zgarishi bilan yangidan paydo bo‘ladigan va talab kamayishi kutilayotgan kasblar haqidagi ma’lumotlarni mustaqil o‘rganing.

6. Yangi kasbiy kompetensiyalar va ularni egallash uchun zarur bo‘ladigan bilimlar bazasini fan yo‘nalishida mustaqil o‘rganing.

7. Integratsion pedagogika va psixologiyaning amaliy jihatlarini o‘rganing.

8. Elektron ta’lim resurslari va kitoblar mutolaasi orqali mustaqil malaka oshiring.

9. Milliy va chet el tajribasini puxta o‘rganib, milliy va madaniy rivojlanishga o‘z hissangizni qo‘shing.

10. O‘z o‘zingizni rivojlantiring.

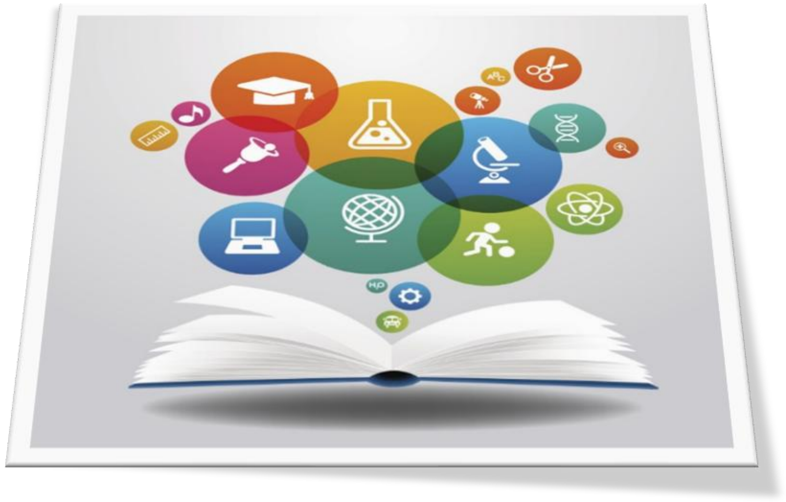

XULOSA

Ta’limning sifati o‘qituvchining kasbiy tayyorgarlik darajasidan yuqori bo‘la olmaydi. Ta’lim beruvchi eski kategoriyalar bilan fikr yuritar ekan, hech qanday texnologiya dars samaradorligini oshira olmaydi. Buning uchun “Tahlil-Sintez-Innovatsiya-Kreativlik-Natija” korrelyatsiyasi asosida faoliyat olib borish ustuvor hisoblanadi.

....
E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!